

ІСТОРІЯ

УДК 282

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/27.203505>

Ольга БАКОВЕЦЬКА,
 orcid.org/0000-0002-5021-1979
 доктор історичних наук, доцент,
 професор кафедри інформаційної, бібліотечної та архівної справи
 Миколаївської філії
 Київського національного університету культури і мистецтв
 (Миколаїв, Україна) olgabak@meta.ua

ВНЕСОК ПРЕДСТАВНИКІВ РИМО-КАТОЛИЦЬКИХ ГРОМАД У РОЗВИТОК БЛАГОДІЙНОСТІ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ ХІХ СТ.

У статті висвітлюється проблематика розвитку благодійності в українських землях у ХІХ столітті. Автор наголошує на безперервності традиції благодійності в Україні, яка на сучасному етапі переросла у волонтерський рух. Основна увага у статті приділяється окремому напрямку благодійності, який мав реалізацію у сфері духовності. Виділено римо-католицьку конфесію, яка виступає мотиваційним стимулом для пробудження, формування та закріплення добродійності у свідомості суспільства. Південь України визначено як один із регіонів українських земель, на території якого римо-католицькі громади мали можливість реалізовувати себе в шляхетній справі. Згадуються римо-католицькі громади міст Півдня України: Херсона, Миколаєва, Одеси. Описується державна система, яка контролювала час, місце, терміни заходів, направлених на збирання пожертв від релігійних громад, або окремих представників суспільства. Наводяться суми пожертв вірян римо-католицької конфесії, які фіксувалися у відповідних книгах звітності. Розміри благодійних внесків, у залежності від матеріальних статків благодійників та їхньої доброї волі, становили від кількох карбованців до десятків тисяч. Інколи благодійники передавали все своє рухоме та нерухоме майно у власність окремої церкви. Це дозволяло священикам не лише будувати або ремонтувати церкви, а й закладати сквери, відкривати школи для дітей та молоді, сиротинці, будинки для літніх людей, для жінок, що опинилися в скрутному становищі, для людей з інвалідністю. У цьому контексті розкривається діяльність окремих представників римо-католицьких громад міст Півдня України, які обіймали державні посади або мали значний вплив на суспільство завдяки діяльності в різних сферах життя тогочасних громад. Відзначається особливий внесок у розвиток благодійної справи директора канцелярії головного морського штабу, генерала Василя Олексійовича Перовського, поміщика Пржездецького, представника дворянського роду Гернерів, генерал-майора Петра Петровича Шаверновського, дворянина Павло Торчинського та інших. Автор наголошує, що благодійна справа в українських землях вважалася природнім виявом шляхетності та добродійності. Автор відстоює думку, що сучасне волонтерство має глибокі історичні коріння і є життєвою необхідністю громадянського суспільства.

Ключові слова: благодійність, римо-католицька конфесія, Південь України.

Olga BAKOVETSKA,
 orcid.org/0000-0002-5021-1979
 Doctor of History, Associate Professor,
 Professor of the Department of Information, Library and Archival Affairs
 Mykolaiv Branch
 Kyiv National University of Culture and Arts
 (Mykolaiv, Ukraine) olgabak@meta.ua

THE CONTRIBUTION OF REPRESENTATIVES OF ROMAN-CATHOLIC COMMUNITIES TO THE DEVELOPMENT OF WELCOME TO SOUTHERN UKRAINE OF THE XIX CENTURY

The article deals with the problem of charity development in Ukrainian lands in the XIX century. The author emphasizes the continuity of the charity tradition in Ukraine, which at the present stage has grown into a volunteer movement. The main focus of the article is on the particular direction of charity, which had realization in the sphere of spirituality. The Roman Catholic denomination, which acts as a motivational stimulus for awakening, forming and consolidating charity

in the consciousness of the society, is highlighted. South of Ukraine, defined as one of the regions of Ukrainian lands, on the territory of which Roman Catholic communities had the opportunity to realize themselves in a noble cause. The Roman Catholic communities of the cities of Southern Ukraine are mentioned: Kherson, Mykolaiv, Odessa. Describes the state system that controlled the time, place, timing of events aimed at collecting donations from religious communities or individual members of society. The amounts of donations made by the Roman Catholic faithful are recorded in the relevant books of account. The amount of charitable contributions, depending on the material wealth of the benefactors and their goodwill, ranged from several rubles to tens of thousands. At times, benefactors transferred all their movable and immovable property to the property of a separate church. This allowed the priests not only to build or repair churches, but also to establish squares, to open schools for children and young people, orphanages, homes for the elderly, for women in need, for people with disabilities. In this context, the activities of individual representatives of the Roman Catholic communities of the cities of Southern Ukraine, who held public office or had a significant impact on society through activities in the various spheres of life of the then communities, are disclosed. There is a special contribution to the development of the charitable cause of the Director of the Office of the Main Naval Staff, General Vasily Perovsky, landlord Przewdzetsky, representative of the Guerner noble family, Major General Peter Petrovich Shavernovsky, nobleman Pavel Torchynsky and others. The author emphasizes that the charity work in the Ukrainian lands was considered a natural manifestation of nobility and charity. The author argues that contemporary volunteering has deep historical roots and is a vital necessity of civil society.

Key words: charity, Roman Catholic denomination, South of Ukraine.

Постановка проблеми. Про волонтерський рух в Україні сьогодні із захопленням говорять і пишуть у багатьох країнах світу, називаючи це явище унікальним. У надзвичайно складний період саме цей рух об'єднав суспільство, створив дієву структуру громадських організацій, груп людей, готових взяти на себе вирішення найбільш нагальних і болючих проблем держави. Але волонтерство в Україні виникло не на порожньому місці. В українських землях позаминулого століття доволі поширеним суспільним явищем була благодійність. Один з її напрямів – пожертви релігійних громад або окремих осіб різної конфесійної приналежності на користь церков, розвиток їх мережі, організацію навчальних закладів при храмах, притулків для людей похилого віку тощо.

Аналіз досліджень. Останнім часом в українській історіографії з'явилася низка досліджень, присвячених історії римо-католицької церкви, освіти і в контексті цього – благодійної справи. Зокрема, в них розглянуто становлення і розвиток благодійності, висвітлено вплив приватних осіб на розвиток системи освіти, в тому числі при церквах, дана оцінка внеску окремих осіб на розвиток суспільства шляхом поширення ідей доброчинної діяльності. Насамперед це роботи О. Буравського (Буравський, 2009), В. П. Ганзуленко (Ганзуленко, 2008) Ю. І. Гузенко (Гузенко, 2004), Н. А. Сейко (Сейко, 2006).

Метою статті є спроба визначити внесок представників римо-католицьких громад Півдня України в розвиток благодійного руху.

Виклад основного матеріалу. Однією з перших римо-католицьких громад Півдня України, яку офіційно зареєстрували у 1787 році, були віряни м. Херсону. Будівництво храму та подальше його утримання, ремонт потребувало значних коштів. Зрозуміло, що Російська імперія цими питаннями

особливо не переймалася. Отже, громада зверталася із запитом до державних установ з проханням дозволити розпочати збір благодійних внесків. Згідно з указом Могильовської консисторії від 21.12.1843 року за № 13611 дозволено збирати доброчинні пожертвування на відбудову храму не лише в м. Херсоні, а й по всіх римо-католицьких громадах імперії. У січні 1844 року курат костель у м. Херсоні отримав письмове підтвердження від консисторії про відповідний дозвіл і шнурову книгу для занесення сум, отриманих від прихожан. Однак із документів стає зрозумілим, що збір коштів у Херсоні розпочато набагато раніше зазначеної дати указу. Ініціював цю акцію місцевий синдик Квасневський. Збір коштів тривав до 1868 року. Ось окремі суми, що жертвували на костьол: від графа Потоцького – 74 крб. 28 коп., від московського віце-декана ксьондза Гржегоржевського – 108 крб. 49 коп., від Кам'янецької єпархії – 142 крб. 71 коп., від штабу 2-го піхотного корпусу – 297 крб. 40 коп. (Державний архів Саратовської області, ф. 1166, Оп. 1, Спр. 211, арк. 10–272), від полковника Туркула – 200 крб. (Російській державний історичний архів, ф. 822, Оп. 1, Спр. 119, арк. 499). Загальна сума пожертвувань становила станом на 1862 рік 11 130 крб. сріблом. Гроші переведені на банківській рахунок, про що свідчив Державний Безперервно-Доходний білет під № 21828. Кожні півроку в терміни з 1.05 по 1.06, а також з 1.11. по 1.12 церква мала можливість знімати з рахунку по 222 крб. 60 коп. на ремонтні роботи та утримання священика (Державний архів Саратовської області, ф. 1166, Оп. 1, Спр. 211, арк. 10–272). Дана доброчинна справа була покликана відновити костьол Херсону, який на момент початку збору коштів перебував у вкрай скрутному становищі.

У 1854 році священик Рудович повідомляє Консисторію про те, що він придбав новий орган

за 900 крб., з яких 300 – пожертвування прихожан і 600 – добровільний внесок купця Г. Кляцова. Також священник повідомив про те, що він прийняв від синдика Квасневського білет Херсонського приказу на суму 10 909 крб. (Державний архів Саратовської області, ф. 1166, Оп. 1, Спр. 400, арк. 40–48).

У 1887 році віряни Херсону звернулися до місцевої управи з проханням зайняти під сквер незабудовану територію, що належала храму. Відповідний дозвіл вдалось отримати, після чого внесли зміни до плану міста. Колись овальної форми, ділянка землі перетворилася на трикутник, що розташовувався між вулицями Католицькою, Ердєлевською і Грязною. У будинку, що знаходився при костьолі, розташували приходську школу і товариство допомоги бідним католикам. Членами товариства стали міський архітектор І. К. Квінто, вчений і засновник Природно-історичного музею Херсонського губернського земства Г. К. Пачоський та інші жителі міста (Пивоварич, Дяченко, 2002: 69).

Під час заснування іншого південного міста – Миколаєва – одразу постало питання про відкриття в ньому католицького храму. Відповідно до візитних описів, костьол у Миколаєві побудували в 1797 році за кошти благодійників. Тоді ж церкву й освятили (Російській державний історичний архів, ф. 826, Оп. 3, Спр. 117, арк. 25–27). Протягом XIX століття костьол, завдяки неабияким зусиллям його куратів та вірян, регулярно ремонтували, добудовували нові приміщення і навіть перебудовували. У 30–40-х роках XIX століття храм, так би мовити, модернізують. Стараннями курата костьолу, священника-капуцина Мартина Подгурського, поряд із церквою в 1824 році розпочато будівництво церковного дому, на кошти осіб, що побажали залишитися невідомими (Державний архів Саратовської області, ф. 1166, Оп. 1, Спр. 48, арк. 25–30). Продовжив цю справу в 1830 році священник Ювеналіс Кутасевич. Значну допомогу йому надав директор канцелярії головного морського штабу, генерал Василь Олексійович Перовський (1794–1857), онук українського гетьмана Кирила Розумовського (Державний архів Саратовської області, ф. 1166, Оп. 1, Спр. 362, арк. 2).

За підтримки виконуючого обов'язки Миколаївського військового губернатора контр-адмірала Павла Петровича Тиртова (1838–1903) настоятелю храму Черняховичу в березні 1891 року вдалося отримати дозвіл від імператора на збір добровільних пожертвувань для остаточної відбудови римокатолицької церкви. Кошти дозволялося збирати

протягом 5 років, на суму не більше 20 000 крб., у межах Тираспільської і Могильовської єпархій (Державний архів Саратовської області, ф. 365, Оп. 1, Спр. 761, арк. 1). Щодо останньої за наказом міністра внутрішніх справ у Могильовській єпархії збір коштів можна було проводити в усіх губерніях, окрім Могильовської, Мінської і Вітебської. У результаті залишилось 39 приходів, в які розіслано книги на збір добровільних пожертвувань для остаточної відбудови миколаївського костьолу. Згідно з розпорядженням Тираспільської Консистоії всі настоятелі та курати зібрані кошти після закінчення кожного року, на початку січня, мали відсилати безпосередньо Ландауському декану і одночасно курату миколаївського костьолу святого Йосифа, почесному каноніку Никодиму Черняховичу (Державний архів Саратовської області, ф. 365, Оп. 1, Спр. 734, арк. 4). У 1897 році, через 6 років від початку цієї добровільної акції, приходи, що перебували в межах названих єпархій, звітували перед Тираспільською Консистоією про результати проведеної роботи з поданням суворої звітності (Державний архів Саратовської області, ф. 365, Оп. 1, Спр. 896, арк. 1–12). Загалом, варто зазначити, що добровільні пожертви, за рахунок яких утримувався костьол, надходили до церковної казни від самого початку появи громади міста. Наприклад, у 60-х роках поміщик Пржездецький за заповітом передав свій маєток в якості аннуати до миколаївської церкви (Російській державний історичний архів, ф. 822, Оп. 2, Спр. 9039), а в 1896 році, згідно з духовним заповітом представника дворянського роду Гернерів з Латвії, які у свій час переселились до Миколаєва, на рахунок церкви передавалось все рухоме і нерухоме майно власника (Російській державний історичний архів, ф. 822, Оп. 3, Спр. 13785).

Незважаючи на те, що історія миколаївського костьолу починається майже від моменту заснування Миколаєва, і в місті проживало багато родин, що сповідували католицизм, церква майже до кінця XIX століття не мала будівлі для приходської школи. Лише в 90-х роках питання вирішено як фактично, так і юридично. Через відсутність відповідних коштів курат церкви Никодим Черняхович звертається до генерал-майора Петра Петровича Шаверновського із пропозицією побудувати за власний кошт на ділянці землі, що належить церкві, цегляний двоповерховий будинок за планом, який затвердила Міська Дума ще у квітні 1883 року. Будинок мав бути площею 16 на 12,8 метрів. На першому поверсі будинку Петро Шаверновський, за умовами контракту, відводив дві кімнати з передпокою для школи

безкоштовно, на весь час, яким він збирався користуватися цією будівлею. За угодою частиною вистроєної будівлі генерал-майор міг користуватися протягом 12 років. Після закінчення цього терміну правління миколаївського римо-католицького костьолу, в разі якщо виявить бажання залишити цей будинок у своїй власності, має виплатити Петру Шаверновському 4000 крб. або дозволити йому користуватися частиною будівлі ще протягом 10 років. Після закінчення цього терміну весь будинок переходив у повну власність римо-католицького костьолу (Державний архів Саратовської області, ф. 365, Оп. 1, Спр. 734, арк. 8–9). Згодом умови контракту дещо змінені. В 1894 році Петро Шаверновський з Миколаєва переїхав до Петербургу. Через це генерал-майор звернувся до єпископа Антона Юганна Церра (1849–1934) з проханням отримати дозвіл на передачу всіх своїх прав на будівлю настоятелю Никодиму Черняховичу, що і зроблено в 1894 році (Державний архів Саратовської області, ф. 365, Оп. 1, Спр. 734, арк. 54–56). За архівними матеріалами стає зрозумілим, що будинок вистроїли ще у 1885 році. Однак за погоджувальними документами на будівництво і дозволом на підписання контракту з генерал-майором курат Черняхович звернувся до Консисторії лише через шість років. Поясненням цього є значні бюрократичні зволікання, виконуючи які, можна було втратити час, так і не реалізувавши проект.

Настоятель миколаївського костьолу також планував організувати при церкві притулок для людей похилого віку. У 1894 році його план почав здійснюватися. Особа, яка побажала залишитися невідомою, пожертвувала 10 000 карбованців на будівництво у дворі костьолу притулку. Щодо обладнання будівлі, закупівлі меблів, то на це, за словами Никодима Черняховича, жертводавець мав перерахувати окремі кошти. У листі до єпископа Антонія Церра курат костьолу писав: «Жертводавець надіслав мені копію свого духовного заповіту, з якого стає зрозумілим, що він на утримання вищезгаданого притулку заповів усе своє рухоме та нерухоме майно (будинок в Одесі), яке залишиться після його смерті» (Державний архів Саратовської області, ф. 365, Оп. 1, Спр. 734, арк. 60). Цінність заповіданого майна становила від 20 000 до 25 000 карбованців. За бажанням жертводавця, притулок мав прихистити всіх осіб похилого віку, незалежно від соціального стану, а також національної приналежності. Обов'язковим було лише римо-католицьке віросповідання. З того ж листа стає зрозумілим, що особа, яка побажала залишитися невідомою, проживала в місті Одесі

(Державний архів Саратовської області, ф. 365, Оп. 1, Спр. 734, арк. 60).

З іншої справи, що зберігається у Російському історичному архіві, яку відкрили з приводу смерті жертводавця і через необхідність узаконити передачу будинку в Одесі на користь миколаївського костьолу, стає зрозумілим, що даною особою був дворянин Павло Торчинський (Російській державний історичний архів, ф. 822, Оп. 4, Спр. 16195). Після того як громада отримала кошти, Черняхович створив комісію з 11 прихожан. До неї входили: лікар, статський радник К. Хомицький, вчитель гімназії, статський радник А. Пелчевський, інженер-технолог Г. Теодорович, нотаріус І. Бартошинський, ветеринарний лікар А. Розанович, провізор І. Менкіні, італійський купець і промисловець Луїджі Аляуді, купець В. Валешинський, токарний майстер С. Вишневський, меблевий майстер Ф. Фрейштадт, домовласник В. Русинковський. Комісія під керівництвом Никодима Черняховича 9 жовтня 1894 року провела перше засідання. На ньому розроблено і прийнято план робіт: замовити архітектору план будівлі; скласти кошторис, виходячи із суми 10 000 крб.; заготовити під час зими 1894–1895 років будівельні матеріали; виготовити вікна, двері, підлогу тощо; на початку весни 1895 року розпочати будівництво притулку і закінчити його в липні того ж року. Повідомляючи про хід робіт у справі будівництва та організації притулку, курат миколаївського костьолу звернувся до єпископа Антонія Церра із проханням – прийхати до Миколаєва влітку 1895 року й освятити одночасно новозбудовану церкву, будівництво якої планували закінчити до кінця липня – початку серпня 1895 року, а також притулок для людей похилого віку. На це він отримав благословення від єпископа (Державний архів Саратовської області, ф. 365, Оп. 1, Спр. 734, арк. 60–61). 15 вересня 1896 року відбулася процедура урочистого освячення нового римо-католицького костьолу (Російській державний історичний архів, ф. 822, Оп. 4, Спр. 16373).

Перший Одеський костьол побудовано у 1805 році стараннями кам'янецького каноніка – ксьондза Лазаря Тарасевича та одеської католицької громади (Одесько-Симферопольська дієцезія). Одеська римо-католицька церква мала свій духовний та навчальний капітал. Згідно з відомостями за 1858 рік, він становив 16 645 крб., що зберігалися в комерційному банку, а також 2 857 крб. навчального капіталу. Остання сума зберігалася в Імператорському виховному будинку виконавчого закладу вдовиної, судної і збереженої скарбниці, на користь усього товариства (Державний архів

Саратовської області, ф. 365, Оп. 1, Спр. 89, арк. 6). Капітал церкви поповнювався за рахунок пожертв прихожан. Серед жертводавців можна виділити насамперед дворянина Михайла Микуліча, який у 1875 році заповів 87 000 карбованців сріблом, що зберігались на відсотковому внеску в Одеському комерційному банку, 50 квитків внутрішнього вирашного займу, а також рухоме майно, «що складалося із золотого ланцюжка з ключиком з аметистами, столового срібла на шість персон, срібної цукорниці, різного одягу, білизни, меблів, килимів, дзеркал, мармурових столів, бібліотеки, екіпажів та інших речей, докладно перелічених в особливій, зі шнуром та печаткою, книзі, яка зберігалася в квартирі у комоді», – на будівництво при римо-католицькій церкві будинку для бідних дітей, що навчалися при духовному училищі та їх подальшого утримання. Будівництвом, згідно із заповітом, мали займатися виконавчі духівниці: купець 2-ї гільдії Костянтин Неліпович, дворянин Володимир Подлевський, колезький радник Володислав Шеміат. У заповіті також чітко окреслено кількість приміщень, поверхів і їх призначення. «Будинок має бути побудований на 2 поверхи з третім підвальним на склепіннях. У підвальному поверсі має розташуватися кухня, пральня, дві кімнати для прислуги, їдальня для дітей, а також льох та комора; на першому поверсі мають бути дві чи три кімнати для дітей жіночого полу та дві кімнати для квартири одруженого наглядача за дітьми; нарешті на верхньому поверсі три кімнати для дітей чоловічого полу і одна велика кімната для фортепіано та класу музики і співу» (Державний архів Саратовської області, ф. 365, Оп. 1, Спр. 383, арк. 5). Після будівництва виконавчі духівниці мали зайнятися повним облаштуванням будинку, а кошти, що залишились після цього, розділити на 12 частин для щомісячних виплат на утримання будинку. Кількість дітей, що мали проживати в будинку, залежала від суми, яка залишилась після будівництва, з розрахунку – по 130 крб. на рік для утримання однієї особи. Визначено в заповіті й вік дітей, які б навчалися в римо-католицькому приходському училищі – не молодше 9 років, а термін навчання – не більше 5 років. У документі також установлені суми, які мали надходити на утримання вчителів та обслуговуючого персоналу. Жалування вчителів становило по 400 крб. на рік, наглядач за дітьми утримував 310 крб. на рік і до того ж повний пансіон, на ремонтні роботи і прислугу щорічно виділялося 450 крб. і 100 крб. на щорічну панахиду в день смерті Михайла Микуліча. Священик щорічно зобов'язувався скласти звіт за витрачені кошти

перед зборами прихожан та комісією з 2–3 чоловік, яка мала перевіряти відповідні документи з фінансової діяльності (Державний архів Саратовської області, ф. 365, Оп. 1, Спр. 383, арк. 2-7). Значні суми Одеська римо-католицька церква отримувала і від інших прихожан: дружини поміщика Мавро, яка у 1856 році перерахувала значні суми на користь костьола і приходського училища (Російській державний історичний архів, ф. 822, Оп. 1, Спр. 181, арк. 2); поміщика Конарського, що передав у 1875 році на користь Одеського духовного училища 1 000 крб. (Державний архів Саратовської області, ф. 365, Оп. 1, Спр. 140, арк. 201), а також 2 000 крб. на утримання приходського училища при церкві (Державний архів Саратовської області, ф. 365, Оп. 1, Спр. 426, арк. 1-15); графині Ланжерон, що у 1876 році заповіла на користь римо-католицької церкви 1 650 крб. (Державний архів Саратовської області, ф. 365, Оп. 1, Спр. 140, арк. 243); дружини полковника Підгородецького, яка перерахувала у 1890 році на потреби одеського костьола 4 200 крб. (Російській державний історичний архів, ф. 822, Оп. 3, Спр. 12798, арк. 1-15) та інших жертводавців. Слід відзначити, що священики також своє майно заповідали на користь тієї чи іншої церкви. Так, за заповітом єпископа Липського вся готівка, а також гроші, що мали виручити від продажу його особистого майна, поступали в розпорядження Одеської римо-католицької церкви для виготовлення мармурових статуй святих апостолів (Державний архів Саратовської області, ф. 365, Оп. 1, Спр. 140, арк. 414).

Значна кількість католиків міста були впливовими і досить заможними людьми (Державний архів Одеської області, ф. 628, Оп. 1, Спр. 5), усі вони брали активну участь у житті Одеси, отже, від динамічного розвитку одеської римо-католицької громади певною мірою залежав і розвиток міста. Влада це розуміла і надавала всі можливості для реалізації духовних потреб місцевих католиків. У свою чергу віряни і священики римо-католицької церкви Одеси доклали максимальних зусиль для розвитку римо-католицької церкви в південному регіоні і посиленню її впливу на суспільство, в тому числі через активізацію та розширення благодійницького руху.

Активно проходив процес формування мережі римо-католицьких приходів і за межами міст. Поряд із цим розширювалася і добродійна діяльність. У 1821 році дійсним таємним радником, сенатором, піклувальником Харківського навчального округу, графом Северином Осиповичем Потоцьким підписано фондуш Северинівської

римо-католицької церкви. Згідно із документом Потоцький передавав на потреби церкви певну суму грошей і майно, зокрема: 1) на утримання священика і вікарного щорічно мало відпускати 360 крб. сріблом або в пропорції по одеському курсу державними асигнаціями; 2) будинок поблизу церкви, що побудував граф, і визначене ним місце під сад і город передавалися у постійне користування церкві для потреб настоятеля та учительства; 3) за містечком Северинівка відводилась ділянка землі розміром 180 десятин (196,65 га), на якій настоятелю дозволялося завести пасіку без сплати десятини, будуватися, займатися хліборобством, заселяти її селянами за умови відсутності корчми, заїжджих дворів і заборони продажу спиртних напоїв; 4) будь-який ремонт церкви мав відбуватися за рахунок графа і його нащадків. У документі також зазначалось, що: 1) настоятель мав викладати духовні треби, проводити у відповідному порядку богослужіння, піклуватися про збереження церкви й утримання церковних служителів, не вимагати від прихожан пожертв, зберігати в цілісності отриманий фондуш; 2) спадкоємці Потоцького і майбутні власники містечка Северинівка не повинні були порушу-

вати, а тим більше зменшувати призначений фондуш; 3) на підставі того, що церква в Северинівці побудована графом і ним же виділено фондуш, він і його спадкоємці мали право схвалювати особу настоятеля; 4) настоятель церкви зобов'язувався у довільно визначений день здійснювати літургію за упокій душі родичів графа і його самого, а також раз на рік, після 2 листопада (свята всіх Святих), служити протягом 8 днів панахиду (Державний архів Саратовської області, ф. 365, Оп. 1, Спр. 247, арк. 5–6).

Висновки. Отже, лише короткий огляд добродійних внесків представників римо-католицької громади південного регіону дає можливість усвідомити, що суспільство має значний потенціал до перетворення у громадянське. Варто лише створити відповідний запит. Благодійний рух XIX століття, його частка, що висвітлена у статті, то є сформована традиція з глибокими історичними коріннями. Фактично волонтерський рух у сучасній Україні є продовженням шляхетної справи добродійності, яка була поширеною і абсолютно природним прагненням людей підтримувати, допомагати, вкладати свої душевні, фізичні, матеріальні можливості у справу благодійності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Буравський О. Благодійницька та культурно-освітня діяльність римо-католицької церкви на Правобережній Україні (кінець XVIII – початок XX ст.). *Українське релігієзнавство*. 2009. № 49. С. 206–214.
2. Ганзуленко В. П. Римо-католицькі громади півдня України (кінець XIX – початок XX ст.): соціальний аспект. *Південний архів*. 2008. Вип. 28/29. С. 280–287.
3. Гузенко Ю. І. Становлення та діяльність громадських благодійних об'єднань на Півдні України в другій половині XIX – на початку XX ст. (на матеріалах Херсонської губернії) : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 «Історія України». Черкаси, 2004. 241 с.
4. Сейко Н. А. Добродійність поляків у сфері освіти України (XIX – поч. XX ст. Житомир : ЖДУ, 2006. 318 с.
5. Державний архів Саратовської області. Ф. 1166. Оп. 1. Спр. 211.
6. Російській державний історичний архів. Ф. 822. Оп. 1. Спр. 119.
7. Державний архів Саратовської області. Ф. 1166. Оп. 1. Спр. 400.
8. Пиворович В. Б., Дяченко С. А. Улицями старого Херсона. Херсон : Персей, 2002. 196 с.
9. Російській державний історичний архів. Ф. 826. Оп. 3. Спр. 117.
10. Державний архів Саратовської області. Ф. 1166. Оп. 1. Спр. 48.
11. Державний архів Саратовської області. Ф. 1166. Оп. 1. Спр. 362.
12. Державний архів Саратовської області. Ф. 365. Оп. 1. Спр. 761.
13. Державний архів Саратовської області. Ф. 365. Оп. 1. Спр. 734.
14. Державний архів Саратовської області. Ф. 365. Оп. 1. Спр. 896.
15. Російській державний історичний архів. Ф. 822. Оп. 2. Спр. 9039.
16. Російській державний історичний архів. Ф. 822. Оп. 3. Спр. 13785.
17. Російській державний історичний архів. Ф. 822. Оп. 4. Спр. 16195.
18. Російській державний історичний архів. Ф. 822. Оп. 4. Спр. 16373.
19. Одесько-Симферопольська дієцезія. URL: http://catholic-odessa.info/RU/parafie/od_Klemensa-RU.htm
20. Державний архів Саратовської області. Ф. 365. Оп. 1. Спр. 89.
21. Державний архів Саратовської області. Ф. 365. Оп. 1. Спр. 383.
22. Російській державний історичний архів. Ф. 822. Оп. 1. Спр. 181.
23. Державний архів Саратовської області. Ф. 365. Оп. 1. Спр. 140.
24. Державний архів Саратовської області. Ф. 365. Оп. 1. Спр. 426.
25. Російській державний історичний архів. Ф. 822. Оп. 3. Спр. 12798.
26. Державний архів Одеської області. Ф. 628. Оп. 1. Спр. 5.
27. Державний архів Саратовської області. Ф. 365. Оп. 1. Спр. 247.

REFERENCES

1. Buravskiy O. Blahodiinytska ta kulturno-osvitnia diialnist rymo-katolytskoi tserkvy na Pravoberezhnii Ukraini (kinets XVIII – pochatok XX st.). [Philanthropic, cultural and educational activities of the Roman Catholic Church in Right-Bank Ukraine (end of the 18th - beginning of the 20th centuries)]. *Ukrainske relihiieznavstvo*. 2009. № 49. pp. 206–214. [in Ukrainian].
2. Hanzulenko V. P. Rymo-katolytski hromady pivdnia Ukrainy (kinets XIX – pochatok XX st.): sotsialnyi aspekt. [Roman Catholic Communities of Southern Ukraine (End of XIX - Beginning of XX Century): Social Aspect]. *Pivdenniy arkhiv*. 2008. Vyp. 28/29. pp. 280-287. [in Ukrainian].
3. Huzenko Yu. I. Stanovlennia ta diialnist hromadskykh blahodiinykh obiednan na Pivdni Ukrainy v druhii polovyni XIX – na pochatku XX st. (na materialakh Khersonskoi hubernii) [Formation and activity of public charitable associations in the South of Ukraine in the second half of the 19th - beginning of the 20th centuries. (based on Kherson province materials)] : the dissertation of the candidate of historical sciences : 07.00.01 – History of Ukraine. Cherkasy, 2004. 241 p. [in Ukrainian].
4. Seiko N. A. Dobrochynnist poliakiv u sferi osvity Ukrainy (XIX – poch. XX st.) [Charity of the Poles in the Field of Education of Ukraine (XIX - early XX centuries)]. Zhytomyr : Zhytomyr Ivan Franko State University, 2006. 318 p. [in Ukrainian].
5. Derzhavnyi arkhiv Saratovskoi oblasti - State archive of Saratov region, f. 1166, Op. 1, Spr. 211. [in Russian].
6. Rosiiskii derzhavnyi istorychnyi arkhiv - Russian State Historical Archive, f. 822, Op. 1, Spr. 119. [in Russian].
7. Derzhavnyi arkhiv Saratovskoi oblasti - State archive of Saratov region, f. 1166, Op. 1, Spr. 400. [in Russian].
8. Pyvorovych V. B., Diachenko S. A. Ulytsamy staroho Khersona. [The streets of old Kherson]. Kherson : Persei, 2002. 196 p. [in Ukrainian].
9. Rosiiskii derzhavnyi istorychnyi arkhiv - Russian State Historical Archive, f. 826, Op. 3, Spr. 117. [in Russian].
10. Derzhavnyi arkhiv Saratovskoi oblasti - State archive of Saratov region, f. 1166, Op. 1, Spr. 48. [in Russian].
11. Derzhavnyi arkhiv Saratovskoi oblasti - State archive of Saratov region, f. 1166, Op. 1, Spr. 362. [in Russian].
12. Derzhavnyi arkhiv Saratovskoi oblasti - State archive of Saratov region, f. 365, Op. 1, Spr. 761. [in Russian].
13. Derzhavnyi arkhiv Saratovskoi oblasti - State archive of Saratov region, f. 365, Op. 1, Spr. 734. [in Russian].
14. Derzhavnyi arkhiv Saratovskoi oblasti - State archive of Saratov region, f. 365, Op. 1, Spr. 896. [in Russian].
15. Rosiiskii derzhavnyi istorychnyi arkhiv - Russian State Historical Archive, f. 822, Op. 2, Spr. 9039. [in Russian].
16. Rosiiskii derzhavnyi istorychnyi arkhiv - Russian State Historical Archive, f. 822, Op. 3, Spr. 13785. [in Russian].
17. Rosiiskii derzhavnyi istorychnyi arkhiv - Russian State Historical Archive, f. 822, Op. 4, Spr. 16195. [in Russian].
18. Rosiiskii derzhavnyi istorychnyi arkhiv - Russian State Historical Archive, f. 822, Op. 4, Spr. 16373. [in Russian].
19. Odesko-Symferopolska diietseziia - Diocese of Odessa-Simferopol. URL : http://catholic-odessa.info/RU/parafie/od_Klemensa-RU.htm
20. Derzhavnyi arkhiv Saratovskoi oblasti - State archive of Saratov region, f. 365, Op. 1, Spr. 89. [in Russian].
21. Derzhavnyi arkhiv Saratovskoi oblasti - State archive of Saratov region, f. 365, Op. 1, Spr. 383. [in Russian].
22. Rosiiskii derzhavnyi istorychnyi arkhiv - Russian State Historical Archive, f. 822, Op. 1, Spr. 181. [in Russian].
23. Derzhavnyi arkhiv Saratovskoi oblasti - State archive of Saratov region, f. 365, Op. 1, Spr. 140. [in Russian].
24. Derzhavnyi arkhiv Saratovskoi oblasti - State archive of Saratov region, f. 365, Op. 1, Spr. 426. [in Russian].
25. Rosiiskii derzhavnyi istorychnyi arkhiv - Russian State Historical Archive, f. 822, Op. 3, Spr. 12798. [in Russian].
26. Derzhavnyi arkhiv Odeskoi oblasti - State archive of Odessa region, f. 628, Op. 1, Spr. 5. [in Ukrainian].
27. Derzhavnyi arkhiv Saratovskoi oblasti - State archive of Saratov region, f. 365, Op. 1, Spr. 247. [in Russian].